

Slangové názvy

Aya, medicína, babička, yagé

Rituální předměty na čištění prostoru. Foto: Lesly White

Způsob užití

Požitím (perorálně)

Obvyklá dávka

Kvůli odlišnostem v toleranci a osobní citlivosti jednotlivých uživatelů a v neposlední řadě také kolísajícímu obsahu účinných látek je dávkování velice individuální.

Průběh

- Nástup účinku: za 30–60 minut od konzumace
- Celková doba trvání účinku: 3–4 hodiny
- Nástupní fáze: 15–30 minut
- Vrcholná fáze: 2–4 hodiny
- Sestupná fáze: 1–3 hodiny

Účinky na psychiku

- zesílení emočního prožívání
- změněné vnímání času
- změna vnímání vlastního já (ve vyšších dávkách vedoucí až pocitu ztráty ega)
- pocity jednoty a propojení
- změna zrakového vnímání
- synestezie (prolínání smyslových vjemů)
- bujná představivost a snové vize
- pocity splynutí s vesmírem, pocit dosáhnutí osvícení, mystické zážitky.
- může vyvolat pocity úzkosti a vyústit v zážitek blízkosti smrti následovaný znovuzrozením

Tělesné účinky

- nevolnost i zvracení
- nucení na stolici (zejména při nástupu účinku)
- návaly tepla a chladu
- může vyvolat závratě, slabost, ospalost, zívání, bzučení v uších, parestezie (mravenčení)

Nebezpečné kombinace

Zejména léky působící na serotonin včetně antidepresiv typu SSRI (fluoxetin, fluvoxamin, sertralin, citalopram), SNRI (venlafaxin, duloxetin) a jiných antidepresiv (mirtazapin, trazodon, vilazodon, vortioxetin,...).

Dále tramadol

(lék na bolest) nebo dextrometorfán (lék na utlumení dráždivého kaše, obch. náz. např. Stopex). Všechny tyto látky mohou v kombinaci vyvolat nebezpečný serotoninový syndrom.

Jelikož ayahuasca obsahuje inhibitory monoaminoxidázy (IMAO), které mají vysoké riziko nebezpečných interakcí, obecně se nedoporučuje ji kombinovat s žádnými dalšími psychoaktivními látkami.

Stav v ČR

DMT (dimetyltryptamin), obsažený v čakruně (*Psychotria viridis*), je v České Republice uveden v příloze 4 Nařízení vlády o seznamech návykových látek 463/2013 Sb., na něž se odkazuje zákon o návykových látkách č. 167/1998 Sb., a tedy výroba, distribuce i držení je bez zvláštního povolení ilegální [23].

Zájem o ayahuasku je v ČR stejně jako ve světě na vzestupu. Podle nedávného výzkumu „Tradiční amazonská medicína v české subkulturně“ ayahuasca představuje nejvyhledávanější preparát z tradiční amazonské medicíny a je většinou českých uživatelů považována za terapeutickou alternativu [13].

Nejčastější kontext užívání v ČR je rituální, průvodci ceremoniemi jsou různých národností včetně Čechů. Jako nejčastější důvody pití ayahuasky uvádějí její uživatelé léčebné a spirituální [23]. Podrobnější informace o užívání ayahuasky v ČR jsou k dispozici v článku „Glokalizace ayahuasky v ČR a možnosti jejího terapeutického využití v místních podmírkách“ [13].

Autor: Laura Delgado <laura.victoria.delgado@czeps.org>

Proces tradicní přípravy ayahuasky (převz. z [28])

Šaman (kuraka) z kmene Kofán. Foto: Lesly White

Caapi, nátem, yagé, pindé jsou některá jména, pod kterými je v Jižní Americe známý psychoaktivní přípravek ayahuasca; název „ayahuasca“ v kečuánském znamená „lána smrti“ nebo „víno duchů“. Stejný název jako samotný přípravek totiž nese i lána, ze které je zhotovován (*Banisteriopsis spp.*). Ayahuasca je odvar ze směsi rostlin, která obvykle obsahuje lánu *Banisteriopsis caapi* a listy keře *Psychotria viridis*. Základní suroviny se ale region od regionu liší [1].

Banisteriopsis spp. obsahuje harmin, harmalin a tetrahydroharmin. *Psychotria viridis* obsahuje N,N-dimethyltryptamin (DMT) [2]. DMT je v Evropské unii od roku 1971 kontrolovanou látkou dle Úmluvy o psychootropních látkách Organizace spojených národů. Beta-karbolinové alkaloidy jsou nelegální pouze ve Francii [3, 4]. Do ayahuasky se také často přidávají různé příměsi [5].

Ayahuasca patří mezi přípravky tradiční amazonské medicíny. Tento medicínský systém je založen na animistickém přesvědčení, že rostliny jsou stejně jako lidé obdarovány duchem, s nímž lze komunikovat ve změněném stavu vědomí. Rostlinná říše je v amazonáské kosmologii uspořádaná hierarchicky. Vévodí jí tzv. matky rostlin (šp. *plantas madres*), tzn. rostliny s psychoaktivními účinky. Ayahuasca je jednou z nich. Takovéto rostliny jsou považovány za posvátné. Vzhledem k tomu, že kromě léčebných účinků člověku zprostředkovávají různá vidění (šp. *visiones*) a vhledy (šp. *enseñanzas*, angl. *insights*), říká se jim rovněž rostliny-učitelky (šp. *plantas maestras*) [6]. Praktici tradiční amazonáské medicíny věří, že nemoc vzniká v důsledku újmy (šp. *daiño*) způsobené nepřitelem nebo z posedlosti zlými duchy [7].

Užívání ayahuasky má staletou tradici, a tvoří základ mytologie mnoha etnik nejen z amazonáských, ale i andských oblastí (např. Shipibo-Konibo v Peru, Shuar v Ekvádoru, Cubeo a Cofan v Kolumbii, Tukano v Brazílii). Hraje důležitou roli při udržování společenského uspořádání a soudržnosti [8, 9]. Unikátní kombinace rostlin tvorících ayahuascu je dokladem úzkého sepětí domorodých etnik Jižní Ameriky s přírodou a jejich velkých znalostí o životním prostředí [10]. Jak amazonští domorodci na tuto kombinaci mezi tisíci rostlinných druhů příslí, zůstává záhadou [11]. Užívání ayahuasky se rozšířilo mezi mestickou populací a rovněž se prolíná s křesťanskými prvky (během obřadů probíhají modlitby ke svatým, Bohu, andělům). V Brazílii se také zformovaly církve, v jejichž ritech ayahuasca zaujmá centrální roli (např. Santo Daime, Uriao Vegetal). V posledních desetiletích se ayahuasca stala vyhledávanou rovněž ve Spojených Státech a v Evropě. Lze proto hovořit o globalizaci ayahuasky [12]. Díky jejímu rozšíření se ayahuasca dostává pozornosti i ze strany akademické obce a realizuje se domácí i zahraniční výzkumy o jejím terapeutickém potenciálu [13, 14].

Forem obřadů, během nichž se užívá ayahuasca, existuje celá řada. Liší se v provedení amazonáských domorodých etnik, mesticů a tzv. neošamanů – tzn. praktiků tradiční amazonáské medicíny, kteří z Amazonie nepochází, ale učí se jí a přenáší ji do vlastní (sub-)kultury – a také synkretických církví původem z Brazílie. Kromě toho jsou pochopitelně i rozdíly mezi jejich pořadateli, jež bývají v euro-americkém kulturním kontextu obyčejně označováni jako šamani, i když často plní rozdílné role [23, 24].

Při organizaci ayahuaskového obřadu se tradičně dbá na dodržování tzv. diety, během níž se doporučuje nejist veprové, mléčné výrobky, příliš slaná nebo kořeněná jídla a zdržet se sexuální aktivity [18]. O významu diety doposud nejsou k dispozici systematické studie. Vychází se z předpokladu, že dieta pomáhá připravit tělo na zkušenosť tak, aby látku měla blahodárné účinky.

Obřad tradičně probíhá v noci (tzv. vigília). Jeho pořadatel (léčitel, šp. *Curandero, taita meimo jine*) během něj zpívá tzv. léčebné písni (keč. *ikaro*) a používá specifické nástroje – parfémy k ovivání pacientů, tabák (keč. *mapacho*) k jejich okuřování a chrasťatka (keč. *shacapa*) k čistění energií. K léčebným písni se léčitel dostává vnuknutím ve změněném stavu vědomí vyvolaném ayahuaskou, nikoliv praktickým nácvikem [25].

Účinky

Jednou ze základních účinných látek ayahuasky je DMT. Při orálním požití DMT dochází k jeho deaktivaci žaludečními enzymy. Při kombinaci s beta-karbolinovými alkaloidy, které tlumí aktivitu enzymu monoaminooxidázy, však DMT může začít působit na centrální nervový systém a vyvolat typické efekty.

Ayahuasca začíná působit do půl hodiny až hodiny po požití a její účinek trvá okolo čtyř hodin. Účinky jsou výrazné jak na fyziologické, tak psychické úrovni. Na fyziologické úrovni působí ayahuasca detoxikačně. Má dálivé účinky. Výzkumy zmiňují primou souvislost mezi hladinou harmalinu a mírou zvracení [16]. Dále se může během sezení vyskytnout bzučení v uších a docházet ke změnám termoregulace [17].

Na psychické úrovni se mění vnímání reality. Vyskytuje se disociace a synestezie. Uživatelé si vybavují vlastní vzpomínky [18]. Forma vidění vyvolaného ayahuaskou se může odvíjet od druhu rostlin, které jsou přidávány do přípravku, zejm. v závislosti na množství DMT ve směsi [19].

Použitá literatura

- [1] Ferigola, J.M. (2012). Informe pericial sobre la ayahuasca. Barcelona: Fundació J. M. Ferigola – Societat d’Etnopsicologia Aplicada.
- [2] Ott, J. (1996). *Pharmacotherapies: Entheogenic drugs, their plant sources and history*. Kennewick: Natural Products Co.
- [3] C. Sanchez, J. C. Bruso. Ayahuasca: From the Amazon to the Global Village". Drug Policy Briefing vol. 49, 2015.
- [4] Horák, M., Novák, P., Woźarywko, W. (2017). Legal Aspects of the Ayahuasca Consumption in the European Union. In Region v rozvoji společnosti 2016. Brno: Mendel University in Brno, 276-283.
- [5] Ott, J. (1994). *Ayahuasca andahuas: Panceán antropaeas*. Kennewick: Natural Products Co.
- [6] Luna, L. E. The concept of plants as teachers among four mestizo shamans of Iquitos, northeast Peru. Journal of Ethnopharmacology, 1984, 11(2): 135-56.
- [7] M. Horák (Ed.) "A Reader in Ethnobotany and Phytotherapy." Folia Univ. Agric. et Silvic. Mendel. Brun., VI/ 6. Brno: Mendel University in Brno, 2014.
- [8] A. Hofmann, R. E. Schultes. *Plantas de los Dioses: orígenes del uso de los alucinógenos*. México: FCE, 2000.
- [9] J. Arrocha, N. S. de Friedemann. "Herederos del jaguar y la anaconda". Bogotá: Carlos Valencia Editores, 1982.
- [10] G. Reiche-Dolmatoff. El contexto cultural de un alucinógeno aborigen: *Banisteriopsis Caapi*. Revista de la Academia Colombiana de las Ciencias vol. XII, St. 327-345. Bogotá, 1969.
- [11] McKenna, D., Luna, L.E. & Towers, G. H.N. (1986). Ingredientes biodinámicos en las plantas que se mezclan al ayahuasca. Una farmacopea tradicional no investigada. *America Indiana*, 4(6), 73-99.
- [12] Labate, B. C., Cavan, C., & Gearin, A. K. (2017). *The world ayahuasca diaspora: Reinventions and controversies*. London, New York: Routledge.
- [13] M. Horák, R. Lukášová, Š. Vosálová. "Globální zájem o ayahuasku v ČR a možnosti jejího terapeutického využití v místních podmírkách." Anthropologia integrata 6 (2), 7-13, 2015.
- [14] K. W. Tupper, B. C. Labate, "Ayahuasca, Psychedelic Studies and Health Sciences: The Politics of Knowledge and Inquiry into an Amazonian Plant Brew," *Current Drug Abuse Reviews*, 7, 71-80, 2014.
- [15] Strassman, R. (2001). *DMT: The spirit molecule*. Rochester: Park Street Press.
- [16] Schenber, E., Alexandre, J., Filev, R., Gravo, A., Sato, J., Muthukumaraswamy, S., Yonamine, M., Wagstaff, M., Lomnicka, I., Barker, S. and da Silveira, D. 2015. Acute Biphasic Effects of Ayahuasca. *PLOS ONE*, 10, 9 (2015).
- [17] E. Dominguez-Clave, J. Soler, M. Etches, J. Pascual, E. Alvarez, M. de la Fuente Revenga, P. Friedlander, A. Feilding, J. Riba. "Ayahuasca: pharmacology, neuroscience and therapeutic potential". *Brain Research Bulletin*, Volume 126, 89-101, 2016.
- [18] M. Horák. *The House of Song: Rehabilitation of Drug Addicts by the Traditional Indigenous Medicine of the Peruvian Amazon*. Mendel University in Brno, 2013.
- [19] G. Jordan. *Art of the Brain: Neuroplasticity and Hallucinatory designs*. University of East Anglia.
- [20] J. Mabit. *Producción Visionaria del Ayahuasca en el Contexto Curandero de la Alta Amazonía Peruana*. En "O uso ritual da Ayahuasca", Brasil, 2002.
- [21] J. T. Schmidt, H. Jungaberle, R. Verres. "Subjective theories about 'self'-treatment with ayahuasca." *Anthropology of Consciousness* 21 (2): 188–204. doi: 10.1111/anoc.2010.21.issue-2. 2010.
- [22] B. Shanon. *The Antidote of the Mind: Charting the Phenomenology of the Ayahuasca Experience*. Oxford University Press, 2002.
- [23] M. Horák, S. Vosálová. "Tradicional amazónica medicina v české subkulturni." *Anthropologia integrata* 7 (2), 47-55, 2016.
- [24] B. C. Labate, C. Cavan, "Ayahuasca Shamanism in the Amazon and Beyond." Oxford University Press, 2014.
- [25] B. Brabec de Mori, L. Mori Silvano de Bravet, "La corona de la inspiración. Los diseños geométricos de los Shipibo-Konibo y sus relaciones con cosmovisión y música." Indiana, 26, 2009.
- [26] S. Lewis. "Ayahuasca and Spiritual Crisis: Urimati as Space for Personal Growth." *Anthropology of Consciousness* 19 (2), 109–133, 2008.
- [27] V. Kavenská, H. Simonová. "Ayahuasca Tourism: Participants in Shamanic Rituals and their Personality Styles, Motivation, Benefits and Risks." *Journal of Psychoactive Drugs* 47 (5), 351–359, 2015.
- [28] V. Kavenská, H. Simonová. "Zloučení s halucinogenní rostlinou ayahuasca v kontextu římského rituálu." *Anthropologia integrata* 5 (1), 51–63, 2014. Obr. ayahuasca inspired art na pozadí z strany Howard Charing. <https://www.flickr.com/photos/tgccharing/7956905804>, CC BY-NC 2.0